

сфері впливу Росії та не буде рухатися до євроатлантичної моделі суспільного розвитку.

Таким чином, пенсійна реформа в Україні повинна проводитися на цілком нових теоретико-методологічних, практичних та методичних засадах у взаємозв'язку з реальними змінами в економічній та соціальній сферах, носити комплексний і системний характер і бути спрямованою на підвищення ефективності пенсійного страхування та покращення матеріального забезпечення пенсіонерів, для яких пенсія є основним джерелом доходу.

Література:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-1V // Податки та бухгалтерський облік. – 2003. – № 70.
2. Ричік Л. Пенсійна реформа та її фінансові наслідки / Л. Ричік // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 5. – С. 19–26.
3. Ткаченко Л. Пенсійна реформа в Україні: крок вперед, два кроки назад / Л. Ткаченко // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 8. – С. 13–18.
4. Ткаченко Л. Резерви збільшення доходів пенсійної системи України / Л.Ткаченко // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 5. – С. 15–19.

Шаманська Н. В.

К. е. н., доцент кафедри фінансів

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Впродовж останніх років Україна намагається побудувати ефективну пенсійну систему, спираючись на зарубіжний досвід, що дозволить врахувати можливі загрози та виокремити перспективні напрацювання інших країн.

За всією різноманітністю побудови пенсійних систем вирізняють три основні їхні характеристики:

– фінансове забезпечення пенсійних систем за допомогою державних механізмів перерозподілу страхових внесків, або застосування систем часткової чи повної капіталізації страхових внесків, використання персоніфікованих рахунків;

- специфіка організації пенсійних систем (приватні, професійні (галузеві) та державні);
- визначення розмірів пенсії на основі індивідуальних (фіксованих) рахунків або з урахуванням встановлених єдиних внесків [1, с. 32].

Вивчення та оцінка досвіду більшості країн демонструє, що існують два основних способи фінансування пенсійних систем:

1) Розподільний (нефондований), при якому покриття поточних пенсійних витрат здійснюються з поточних надходжень:

- диференційована з високим коефіцієнтом заміщення доходу (55–65%) – країни ЄС за винятком Нідерландів;

- обмежено-диференційована з низьким заміщенням (25–30%) – США;

- недиференційована – Нідерланди (незалежно від доходу пенсії надаються в однакових розмірах на рівні прожиткового мінімуму).

2) Накопичувальний (фондований), при якому кошти йдуть на створення спеціального фонду (резерву), що забезпечує всі пенсійні виплати в сьогоднішні і майбутньому [1, с. 36].

Аналіз світового досвіду реформування пенсійних систем свідчить, що основною тенденцією останніх років є перехід до накопичувальних пенсійних систем. При цьому в більшості країн пенсійні системи є трирівневими, тобто солідарна система реформується, проте не ліквідується. Позитивною рисою накопичувальних пенсійних систем є можливість збільшення інвестицій у розвиток економіки та одержання інвестиційних доходів для пенсіонерів.

В світі існують наступні моделі пенсійного забезпечення, які можна виділити за такими типами [2, с. 11]:

1) Класична – Чилійська модель пенсійної реформи наводиться в якості еталону. Аргентина, Перу, Колумбія провели реформування своїх систем пенсійного страхування за прикладом Чилі, проте сильно модифікувавши її. Чилійська пенсійна реформа розпочалась на початку 80-х рр. і мала на меті усунення впливу держави та політичних чинників на систему пенсійного забезпечення. В результаті проведення реформ були створені накопичувальні систе-

ми обов'язкових індивідуальних пенсійних рахунків, де розмір пенсії визначався в залежності від розмірів доходу, одержаного від інвестування пенсійних внесків. В країні було запроваджено приватну систему пенсійного забезпечення на засадах свободи вибору та чітко визначених майнових прав щодо пенсійних рахунків [3, с. 41].

Відповідно до нової пенсійної системи, обов'язковому страхуванню підлягали особи, які працюють за найманням та не досягли пенсійного віку – 65 років для чоловіків і 60 років для жінок. Працівники зобов'язані сплачувати 10% від своєї заробітної плати в один з фондів з врахуванням оплати комісійних адміністраторам пенсійних фондів. При досягненні пенсійного віку застрахована особа може визначити свій пенсійний режим, відповідно до якого буде мати змогу використати свій накопичений капітал:

- для отримання права на довічну особисту пенсію;
- домовитись з компанією, про так зване «запрограмоване зняття з рахунку» – це виплата, у відповідності до якої при досягненні пенсійного віку застрахований бере на себе ризик страхування довголіття і щомісячно знімає зі свого особового рахунку певну суму;
- обрати комбінацію обох систем: до певного віку – «запрограмоване зняття з рахунку», потім одержання довічної пенсії.

2) Континентальна модель. Найтиповішими представниками цієї моделі є Швейцарія, Німеччина, Франція та інші країни Європи.

У Швейцарії пенсійна система включає наступні рівні:

1) Перший рівень – обов'язкова державна пенсійна система (солідарна система) представляє собою державну обов'язкову систему страхування, яка гарантує громадянам певний мінімальний рівень після досягнення пенсійного віку, при настанні інвалідності або втрати годувальника. Обов'язковому страхуванню підлягають всі особи, які проживають або працюють у Швейцарії, живуть за кордоном, проте працюють на Швейцарську конфедерацію. З державної пенсійної системи виплачуються базова пенсія та пенсійні надбавки.

2) Другий рівень – обов'язкова приватна накопичувальна пенсійна система.

3) Третій рівень – добровільні пенсійні фонди. Цей рівень складається з двох підрівнів:

- полягає у наданні податкових пільг відповідно до встановлених законодавчих вимог;

- гнучкий – включає всі програми індивідуальних заощаджень на старість, які можуть бути використані в будь-який час [3, с. 44].

У США використовується трирівнева система пенсійного забезпечення. Першим рівнем є солідарна система, що фіксує щомісячні виплати, розмір яких незначний, у порівнянні із середньою заробітною платою (у США розмір солідарної пенсії складає 35% середнього доходу перед виходом на пенсію), але нею доповнюють інші пенсійні програми, що дають можливість громадянам зберегти свої кошти для пенсійного забезпечення. Ці програми зобов'язують працюючих громадян перераховувати частину свого заробітку на ощадні рахунки (другий рівень – обов'язкова накопичувальна система), які інвестуються, а інвестиційний дохід зраховується на ті ж самі індивідуальні рахунки. Третім рівнем є добровільна приватна накопичувальна система, що дає можливість громадянам, які мають бажання одержувати більш значний розмір пенсії, сплачувати внески впродовж тривалого періоду трудової діяльності [4, с. 38].

Модель постсоціалістичних країн. Активний процес реформування державних розподільних пенсійних систем характерний для держав періоду ринкових перетворень, у тому числі країн Східної Європи. Необхідність такого реформування обумовлена, насамперед, демографічними та деякій мірі економічними чинниками – швидким старінням населення, збільшенням навантаження пенсійних виплат на державні бюджети. Проте ці загальні проблеми в державах з перехідною економікою підсилювалися специфічними складнощами, пов'язаними з невисоким рівнем доходів населення, збереженням у складі пенсійних систем численних пільг, відсутністю тісного зв'язку між внесками та пенсійними виплатами, що

разом з високими страховими тарифами негативним чином впливали на пенсійну систему, підриваючи її життєздатність.

Латвія і Польща замінили традиційні системи визначення внесків так званими умовними системами їх встановлення, відповідно до яких розмір виплат визначається на основі внесків, які сплатили працівники впродовж своєї трудової діяльності та оцінки середньої тривалості життя вікової групи, до якої вони належать [4, с. 40].

Ця система складається з трьох рівнів:

1) Перший рівень – солідарна система (проте формулу визначених пенсійних виплат було замінено на формулу визначених страхових внесків). Пенсійні виплати з солідарної системи встановлюються на основі акумульованих коштів на умовному рахунку, який формується за рахунок страхових внесків до солідарної системи, що перераховуються за кожного учасника. Кошти цих умовних рахунків індексують відповідно до зростання заробітної плати в галузях економіки та підвищення темпів інфляції.

2) Другий рівень є загальнообов'язковою накопичувальною системою ощадних індивідуальних пенсійних рахунків на зразок чилійської моделі. Розмір пенсійного забезпечення у накопичувальній системі прямо пропорційно залежить від тривалості участі в програмі, що є обов'язковим для всіх працівників, які не досягли 30-річного віку, проте добровільним для осіб віком від 30 до 49 років. Працівники, які досягли 50-річного віку, до обов'язкової накопичувальної системи не залучаються.

3) Третій рівень – накопичувальна система добровільних індивідуальних пенсійних рахунків [5, с. 9].

Отже, вивчення світового досвіду реформування свідчить, що соціальну справедливість, економічну та фінансову стабільність пенсійної системи можна досягнути шляхом створення багаторівневої системи, яка успішно функціонує впродовж багатьох років в економічно розвинутих країнах.

Література:

1. Палій О. На зміну солідарній системі: реформування пенсійних систем у світі: Уроки для України / О. Палій // Політика і час. – 2009. – № 1. – С. 31–38.

2. Шклярська І. Реформа української системи пенсійного забезпечення на тлі пенсійних реформ інших країн / І. Шклярська // Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – № 8. – С. 10–11.

3. Білоусов В. Огляд зарубіжного досвіду в сфері реформування системи пенсійного забезпечення. Перспективи для України / В. Білоусов // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 3. – С. 39–45.

4. Павленко Ю. Світовий досвід функціонування систем соціального страхування. Уроки для України / Ю. Павленко // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 6. – С. 34–41.

5. Папієв М. Міжнародний досвід реформування пенсійного забезпечення / М. Папієв // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 1. – С. 3–11.

Шашкевич О. Л.

К. е. н., доцент кафедри фінансів

НАУКОВА ПАРАДИГМА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Громадянське суспільство – суспільство громадян з високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних властивостей, яке утворює розвинені правові відносини з державою; суспільство рівноправних громадян, яке не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради спільного блага [1]. Державний фінансовий контроль безперечно є однією з найважливіших функцій публічних фінансів в умовах громадянського суспільства.

Держава в особі уповноважених Конституцією та законами органів державної влади та управління повинна забезпечувати об'єктивний, неупереджений розподіл вартості створеного у суспільстві продукту для збалансованого соціально-економічного розвитку. За ринкових умов господарювання державний фінансовий контроль не лише не втрачає актуальності, але й перетворюється на вагомий інструмент регулювання соціально-економічних процесів у суспільстві.

З більшості визначень фінансового контролю, що наводяться у наукових джерелах слідує, що у них йде мова саме про державний фінансовий контроль. Такий висновок можна зробити аналізуючи коло суб'єктів контролю, вживання термінів «державні органи», «громадські органи» та спрямованості їх контрольних дій саме на